

RÁKÓCZI KÖRÚT

NÉMETH ISTVÁN

Nem valószínű, hogy a Rákóczi-évvél kellene összefüggésbe hozni, inkább talán az öregedéssel azt a számomra is meglepő, saját magamon tapasztalható tünetet, mely szerint magános sétáimon mind gyakrabban egyszer csak minden előzetes ráhangoltság nélkül dúdolni kezdek egy dalt, legtöbbször valamelyik ismert indulót, fittyet hányva a szembejövők megrökönyödésére, félhangosan. No, szegény, gondolhatják magukban az emberek, ennek is hiányzik egy kereke, ha már fényes nappal egymagában dalikázva vonul végig a sugárúton. Olybá tűnhetnek a járókelők szemében, mint az a környékünkön lakó „olasz dalnok”, aki bevásárlóútjait híres áriákkal fűszerezi, csakhogy ő ezeket nem félhangosan hozza ki magából, mint jómagam az indulókat, hanem a lehető legmagasabb C-dúrban. Legújabbban utcahosszat ezt a két sort ismételtetem már-már az ellágyulásig: „Rákóczinak dicső kora, Nem jön vissza többé soha . . .”

Gyerekkoromban, nyári estéken nagyon távoli tárogatószót véltem hallani. Bizonyosra vettem, hogy az, ami idehallik, tárogató hangja, meg azt is, hogy valahonnan Késmárk felől hallik ide. Késmárk várát valahol messze északon képzeltem el, tárogatóhoz hasonló hangszert pedig már a saját szememmel is láthattam és a saját fülemmel is hallhattam valamelyik falusi zenekarban. Inkább csak sejtettem mint tudtam, hogy azt a tárogatót ott Késmárk felett valamelyik ottfelajtott kuruc vitéz ríkatja.

Azt viszont még csak nem is sejtettem, hogy óvodásként abba az utcába járok, amelynek jó tíz évvel ezelőtt Rákóczi körút volt a neve. Ma mosolyodom el rajta: egy sáros-poros faluban *körút!* Egy olyan faluban, ahol az utcák csak a huszadik század elején kaptak hivatalos nevet. Aztán egymás utánban az utcaneveket többször is megváltoztatták. Nem csodálkoznék, ha kiderülne, hogy a Rákóczi körútra a Dušan silni nevet erőszakolta rá az új államhatalom.

Ma ismét Rákócziról van elnevezve, körút nélkül, ha eredetileg valóban a Rákóczi körút volt az Óvoda utca.

A Nagyságos Fejedelem nevét nemigen emlegették a házunkban, talán az utcánkban sem, aminek gyerekkorom első tíz esztendejében Hajduk Veljko volt a neve, hogy aztán visszakapja az eredeti nevét, arról a szerb aradi vértanúról, akiről már jóval többet tudunk, mint a Hajduk Veljkóról. A „szabadság hajnala” után, amit felszabadulásnak illett és kellett nevezni, a szabadságharcos tábornok neve valakiknek valamiért nem tetszett, ezért az utcánkat harmadízben tartották keresztvíz alá s a keresztiségben ezúttal a Széles utca nevet kapta.

Már a leírtakból is könnyűszerrel kihámozható, hogy a „kuruc világ” mifelénk jóval a Rákóczi-féle szabadságharc leverése után is folytatódott, s mintha folytatódna mind a mai napig.

Odahaza, gyerekkoromban a régiek még gyakran emlegették, ha indokolt balsejtelemmel a jövőt fürkészték: „Meglátjátok, megint kuruc világ szakad ránk!”

Úgy látszik, a „kuruc világ” számukra a rossz szinonimája volt. Honnan cipelték ezt magukkal? Ahonnan idetelepültek? A „kuruc világ” mélyebben élt bennük, mint 1849, a „nagy szaladások” ideje, amit már itt, új lakóhelyükön éltek át, szemben a régi lakóhelyükkel, ahonnan kuruc kori emlékeket hozhattak magukkal?

A nagykönyvben ez áll a kuruc világról: elmúlt, nincs értelme emlegetni. Bizonyos lelkekben, úgy látszik, mégse múlt el.

Talán mert erre mifelénk a valóságban se múlt el teljesen.

Ballagok tehát egymagamban, s váratlanul megint megszólal bennem egy hang: annak a tárogatónak a hangja, amelyet azokon a régi nyári estéken hallgattam egy elképzelt tábortűz mellett. És mint egy becsípett, félhangosan dúdolom: Rákóczinak dicső kora, Nem jön vissza többé soha . . . Vagy azt, hogy Piros csizmám nyomát hóval lepi be a tél. Vagy azt, hogy tábortüzek égnek messze. (Most, hogy ezeket a sorokat lejegyzem, jut eszembe: sohasem a vidám csengésű Csínom Palkó, csínom Jankót, mindig a keserűket . . .)

Megütözve néznek rám a mellettem elhaladók: mi baja ennek a szerencsétlennek?!

Sokszor csakugyan nem tudom, mi a bajom. Talán az, hogy későn születtem. Hogy nem közvetlen közletről hallgathattam azt a tárogatót, igazi tábortűz mellett.

Megöregedett, szegény, mondják, akik nem ismernek. Romantikus lett, mondják az ismerőseim. Nemzeti, gúnyolódnak, akiknek ez az egyetlen fegyverük. Füttyölök rájuk. Én tudom, hogy az a tábortűz valahol ma is lobog az éjszakában és hallom, amint fel-felhangzik a tárogató.